

*'Als ik gelijk krijg,
bevind ik mij in
slecht gezelschap'*

Hoogleraar Beatrice de Gelder

De vrouw van 2,5 miljoen

Jarenlang heeft ze haar positie als vrouwelijke hoogleraar moeten bevechten. Enkele maanden geleden kwam de ultieme eer: hoogleraar cognitieve neuropsychologie Beatrice de Gelder sleepte een prestigieuze subsidie binnen van 2,5 miljoen euro. “Dat geld hoef ik niet eens. Als ik de eer al heb, is het goed.”

Daar was ineens de mail van de organisatie. Donderdagochtend 11:15 uur. Beatrice de Gelder (leeftijd: ‘ergens in de zestig’), zat thuis te werken en had eindelijk tijd om het laatste hoofdstuk van haar boek af te ronden. Ze dacht nog: ‘Oef, dat moet er nog even door, eer dadelijk het bericht komt van de ERC (European Research Council) en ik een depressie krijg omdat ik de subsidie niet binnen heb kunnen halen.’ Het slagingspercentage was immers slechts zes procent, dus bereidde ze zich voor op een afwijzing. En toen de mail, waarin stond: ga naar onze website en daar zul je lezen of je de subsidie krijgt.

Het stond op de website? Niet in de mail, geen telefoontje?

“Nee, in de mail zelf stond niks. Je moest inloggen met je wachtwoord. Ik dacht: dat zal ik wel vergeten zijn zeker. Maar blijkbaar had ik ‘m nog. Ik ging naar de website en daar stond mijn naam en de titel van het project – daarachter een pdf om te openen. ‘O ooo’, dacht ik. Ik durfde nauwelijks te kijken. En toen toch: gefeliciteerd. Acht externe experts gaven mij allemaal acht van de acht punten. Dat kunnen ze niet menen, dacht ik nog.”

Hoe reageerde u?

“In mijn eerste reactie was ik eigenlijk boos. Verdorie, ik had het vorig jaar moeten hebben, dacht ik. En toen begon het langzaam door te dringen. Ik word dan heel stil. Niet overdadig. Ik heb een paar mensen gebeld en de kinderen hebben bloemen gestuurd. Later heb ik nog een klein feestje met vrienden gehad. Mijn tweede idee was: oef, ik hoef het niet opnieuw aan te vragen. Want dat is toch wel een grote klus. Eerst ben je twee of drie maanden bezig met het voorstel. Verfijnen en bijstellen. En dan dat eindeloze wachten. In juli is de preselectie en daarna duurt het nog vier maanden.”

De Gelder komt uit België, studeerde af in psychologie en filosofie en begon haar loopbaan in Leiden. Begin jaren tachtig kwam ze naar Tilburg als hoogleraar wetenschapsfilosofie. Haar persoonlijke interesse leidde haar weer richting de psychologische hoek en momenteel is ze als hoogleraar Cognitieve neurowetenschappen tevens verbonden aan Harvard en Leuven. Ze deed veel onderzoek op het gebied van gezichtsherkenning. De ERC-subsidie kreeg ze voor haar onderzoek naar emoties en lichaamstaal. Een baanbrekend onderzoek, waarvoor ze onder andere ook naar Zuid-Afrika af zal reizen. “Er zitten allerlei avontuurlijke aspecten aan het onderzoek. Het is echt een challenge”, zegt ze. En daar is de subsidie ook voor bedoeld, zo leest de site van het ERC: exceptioneel gevestigde onderzoekers kunnen er

baanbrekend, ambitieus, onconventioneel en risicovol onderzoek mee uitvoeren, waar ze dat ook willen.

Het past haar goed – uitdagingen zoeken en constant nieuwe dingen proberen. Ook in haar privé-leven zijn de passies en interesses talrijk. “Ik ben gepassioneerd over wat te veel dingen vrees ik”, lacht ze. “Door muziek, door alles wat te maken heeft met kunst. Hoe avantgarde-achtiger, hoe liever zou ik bijna zeggen. Maar toch is het niet zo strak. Ik ben gepassioneerd door onderzoek, maar ook door het mooie weer vandaag. Had ik dit werk niet gedaan, was ik graag operazangeres geworden. Maar advocaat of schilder was ook goed geweest. Of misschien liefst dirigent. En aan het einde van het jaar wil ik best een beroemde schilder zijn.” En ze voegt ook daad bij droom. Zo heeft ze een eigen kunstgalerie gehad, gaf ze een fotoboek uit, neemt schilderslessen en speelde vorig jaar nog als figurant in een opera van Wagner. “Neenee, daar zong ik niet mee. Een zangcoach kan niks met mijn stem beginnen. Maar ik heb wel alles van heel dichtbij mogen zien. Dat was zeer boeiend.”

Haar werkkamer oogt chaotisch. Op het bureau stapels papieren, een verwaalde zakdoek, een Mastercard-afschrijving, tas en sjaal er vluchtig tussen gezet. Regelmatig wordt er op haar deur geklopt. Mensen komen even een praatje maken, of vragen haar mee lunchen. ‘Charismatisch’ wordt ze door studenten genoemd. Op de dagen dat ze inhoudelijk met haar onderzoek bezig is (hoewel daar soms weken achter elkaar geen tijd voor is), werkt ze non-stop van 9 tot 13:30 uur. Intens. Zonder koffie of onderbrekingen. Daarna is ze mentaal leeg en zoekt ze de ontspanning op.

Die momenten staat u zichzelf ook toe?

“Jaja, ik ben misschien wel een pathologische levensgenieter. Ik kan echt niet leven zonder te denken aan alle mogelijke manieren van plezier en genot: ik zou misschien dát eens kunnen eten, en daar dát bij kunnen drinken. En verder moet ik het in mijn werk hebben van veel invallen. Die komen zomaar tussendoor. Van die kleine bruggetjes die plots ontstaan tussen twee ideeënstroompjes. Je moet vertrouwen hebben dat het zich in je hoofd afspeelt, terwijl je wat anders aan het doen bent. Als het daar klaar is met de oplossing, dan zul je wel bericht krijgen. En ondertussen ga je maar wat met vrienden kletsen, shoppen, wijn drinken of wat dan ook.”

En lezen. Dat doet ze graag en heel veel. Minimaal vier boeken per maand uit de wereldliteratuur, in het Engels. Laatst gelezen

Beatrice de Gelder is hoogleraar cognitieve neurowetenschappen, directeur van het Neuroscience Laboratory en senior wetenschapper aan Harvard. Ze deed onderzoek naar

gezichtsuitdrukkingen en lichamelijke expressie en is auteur van talrijke boeken en publicaties. Afgelopen oktober kreeg ze de prestigieuze ERC-subsidie van 2,5 miljoen voor onderzoek

naar emoties en lichaamstaal. De Gelder groeide op in België, heeft twee dochters en drie kleindochters.

'Ik ben een pathologische levensgenieter'

boeken waren Philip Roth en Martin Amis. "Mijn moeder was *forever upset*. Ik moest het huishouden leren beheersen, in plaats van altijd met de neus in de boeken te zitten. Op school zat ik helemaal achteraan, altijd met een boek op mijn knie." De Gelder zat, evenals haar zus en twee broers, op een internaat van haar twaalfde tot achttiende. Het gezin woonde twintig kilometer buiten Gent en haar ouders wilden dat de vier kinderen op een goede school zouden zitten. Vanuit het dorp was dat niet te doen. "Naar een internaat gaan, was in die tijd heel normaal. Ik heb daar een heerlijke tijd gehad. Netjes achter gesloten deuren. Ik ben wel een paar keer ontsnapt hoor – enkele namiddagen. Maar dat hebben ze nooit gemerkt. Je moet gewoon zorgvuldig naar buiten en naar binnen gaan."

Balorig op haar eigen manier, dat was ze. Volgens de reglementen moesten sommige deuren op bepaalde tijden dicht blijven. Maar De Gelder zorgde dat ze altijd een loper had. "Dan ging ik rustig al die deuren weer opendoen. Een mens moet iets doen natuurlijk. Gewoon om te laten zien dat dingen anders kunnen. Maar ik was geen opstandig type of zo. Dat niet."

U haalde niks weg, of vernielde niks?

"Nee. Mijn broers hadden altijd eindeloos troep op school, deden alles wat niet mocht en werden altijd betrapt. Ik begreep nooit waarom ze dat deden. Je moet het gewoon rustig aan doen. Ik vond het niet nodig om me daar op te laten betrappen, of slechte punten te hebben. Ik vond het ook niet nodig om de beste punten te hebben, maar het zó bont maken, daar was ook geen lol aan. Dan deed je het alleen maar om op te vallen. Het is ook niet nodig om opstandig te zijn. Je kunt heel rustig je zin doen, als je weet wat je wilt. Ik ben nooit frontaal in de aanval gegaan. Misschien is dat een vrouwelijke zwakheid, denk ik altijd."

Met het stereotype beeld van vrouwelijke zwakheid in haar omgeving, heeft ze jarenlang veel te verduren gehad. Vijftien jaar lang was ze de enige vrouwelijke hoogleraar op Tilburg University. En dat heeft ze geweten. Urenlang zou ze anekdotes kunnen vertellen, maar dat doet ze liever niet. Want dat is 'oude koeien uit de gracht halen'. En "ik heb geen zin om alle oude en ook recente verhalen op te doen." Wel zegt ze erover: "Ik heb me vaak een soort van doelwit gevoeld. Ik ben natuurlijk altijd een buitenbeentje geweest. Ik wijt het eraan dat mensen niet goed wisten hoe ze ermee om moesten gaan, dat ik de enige vrouwelijke hoogleraar was. Dat is een reële factor. Wat je zegt of doet wordt vaak ofwel genegeerd, ofwel overgeïnterpreteerd."

Na enig gepush – zoals ze het zelf beschrijft – komt er dan toch een typerend 'klassiek' voorbeeld uit de jaren tachtig. De universiteit moest misschien gesloten worden en de helft van de mensen moest naar Nijmegen. "We kwamen net terug van een grote vergadering en ineens zag ik niemand van de facultetshoogleraren meer om me heen. Dus ik vroeg aan iemand waar iedereen was. 'Ze zijn allemaal op de kamer van de decaan', was het antwoord. Daar zaten ze te beraden hoe het nu verder moest en wie er weg zou moeten bij de bezuinigingen. Ik trok de stoute schoenen aan, durfde toch aan te kloppen en zag daar al mijn mannelijke collega's, in een cirkel samen zitten. Ik stond in de deuropening en denk nog: 'wat doe ik?' Maar de decaan zei: 'Geen probleem Bea, het is in orde, je mag gaan.' Dus liep ik weg. Ik zie het nog gebeuren!"

teitshoogleraren meer om me heen. Dus ik vroeg aan iemand waar iedereen was. 'Ze zijn allemaal op de kamer van de decaan', was het antwoord. Daar zaten ze te beraden hoe het nu verder moest en wie er weg zou moeten bij de bezuinigingen. Ik trok de stoute schoenen aan, durfde toch aan te kloppen en zag daar al mijn mannelijke collega's, in een cirkel samen zitten. Ik stond in de deuropening en denk nog: 'wat doe ik?' Maar de decaan zei: 'Geen probleem Bea, het is in orde, je mag gaan.' Dus liep ik weg. Ik zie het nog gebeuren!"

Buitengesloten als vrouw.

"Achteraf merk je dat pas. Je wilt dat ook niet weten. Want wat moet je dan doen? Je verandert de andere mensen niet, die illusie heb ik niet. De beste manier om jezelf daartegen te weren is

om het ergens niet door te hebben. Achteraf denk ik: dat is toch echt brutaal wat tegen me gezegd is. Maar op het moment zelf besef ik dat vaak niet. Meestal komt de reactie bij mij achteraf pas: 'Hé, dat zouden ze nou nooit tegen iemand anders durven zeggen.'

Er zijn een aantal incidenten geweest die ik moeilijk vergeet. Ik voel niet zozeer kwaadheid, maar meer een pijnlijke belediging. Bij een aantal andere kan ik ook denken: 'O, zielepoot. Ben je nou zo gefrustreerd dat je zo moet reageren?'

Toch hield ik vol. Ik heb altijd wel een gevoel van challenge nodig. Ik ga ook graag om met mensen die meer weten dan ik. Als ik gelijk krijg, dan bevind ik mij in slecht gezelschap. Dat maakt je al een buitenbeetje natuurlijk – mensen willen graag gelijk krijgen."

Na al die jaren worsteling, voelt de subsidie nu als een overwinning?

"Ja, tuurlijk. Dat geld hoef ik niet eens, denk ik soms. Als ik de eer al heb, is het al goed. Want het is natuurlijk een competitieding. Hoewel ik met het geld wilde wetenschappelijke dingen kan bedenken, waar ik natuurlijk enorm naar uit kijk. Het is soms wel grappig hoe mensen jou benaderen. Je hebt ineens een aardig titeltje gekregen. Dan gaan mensen toch even uitkijken en denken: misschien is ze toch wel goed. Dat soort reacties krijg je dan. Niet dat ze het zeggen, maar je leest het in hun gezicht: toch maar even voor veilig spelen en aardig zijn."

En daar kijkt u nu dwars doorheen natuurlijk.
(Lachend) "Ja. Daar kijk ik dwars doorheen." ●